

УДК 351.74

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1194582>
І.С. ЄПІШКО,

 ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ,
 м. Харків, Україна

ПРАЦІВНИК ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ ЯК ПРЕДСТАВНИК ДЕРЖАВИ

I.S. YEPISHKO,

 Adjunct, Kharkiv National University of Internal Affairs,
 Kharkiv, Ukraine

AN EMPLOYEE OF A LAW ENFORCEMENT AGENCY AS A REPRESENTATIVE OF THE STATE

Відповідно до положень Конституції України – людина, її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість визнаються найвищою соціальною цінністю, а право на життя є невід'ємним правом кожної людини. Тому головним обов'язком держави є захист життя людини, забезпечення її прав і свобод. Провідна роль у виконанні цих обов'язків належить правоохоронним органам, так як їх безпосередня діяльність спрямована на захист життя, прав і свобод людини, попередження правопорушень, збереження правопорядку та інше. В зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання вдосконалення правоохоронної діяльності, зокрема працівників Національної поліції, які виконують основну роль в протидії злочинності. Удосконалення правоохоронної діяльності поліції неможливе без удосконалення її правового захисту.

Окремі кримінально-правові аспекти захисту працівників правоохоронних органів в юридичній науці розглядали: М.І. Бажанов, П.Ф. Гришанин, Ю.П. Дзюба, Є.М. Блажівський, І.М. Залялова, В.Ф. Кириченко, В.П. Коваленко, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, В.В. Сташис, О.М. Бандурка та інші, проте в сучасних умовах необхідно додаткове дослідження цього питання. Тому мета статті – проаналізувати проблеми захисту прав працівників правоохоронних органів, з'ясувати суть і дати визначення «працівника правоохоронного органу».

Вживання терміна «працівник правоохоронного органу», що використовується національним законодавством та вживається в сучасному науковому обігу, бере свій початок з кримінального законодавства колишньої Української РСР. Вживання терміна «правоохоронні органи» та

«працівник правоохоронних органів», що використовуються в сучасному законодавстві незалежної України, було започатковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР «Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів» від 18.01.1991 року [1]. Після проголошення незалежності України законодавче визначення понять «правоохоронний орган» та «працівник правоохоронного органу» стало більш-менш однозначним у трактуванні.

В теорії управління при характеристиці різних положень суб'єкта і об'єкта управління, зв'язків між ними, взаємного впливу, управлінських рішень і процесу управління можуть вживатись різні поняття – такі, як «людина», «особа», «особистість», «кадри», «персона», «персонал». При всій їх схожості вони мають різний зміст. Поняття «людина» вживається для характеристики загальних, притаманним всім людям якостей і здібностей, це поняття узагальнене. «Індивід» – вживається в значенні конкретної людини із своїм іменем і прізвищем. В сучасних умовах в теорії управління, коли мова йде про соціальне управління взагалі, використовується поняття «людина», якщо ж мова йде про конкретну діяльність, то вживається поняття «персонал». Кадри, або персонал – це основний штатний склад працівників організації, які виконують різні організаційно-технологічні та виробничо-господарські функції [2]. До персоналу поліції відносять осіб, які на платній основі постійно або тимчасово виконують певні трудові функції. Особливе місце в кадрах поліції займає особовий склад. До особового складу Національної поліції належать громадяни України, призначені на посаду рядового чи начальницького складу, в тому числі курсанти

й слухачі навчальних закладів системи МВС України, яким присвоєні спеціальні звання. Тому доцільно вживати термін «працівник» поліції чи правоохоронного органу взагалі, ніж «співробітник», «службовець» та інші. Служба в лавах Національної поліції України будується на принципах законності, вірності Присязі, поваги до прав і свобод громадян, гуманізму і гласності, підконтрольності та підзвітності органам державної влади і управління (в межах їх компетенції), безумовного дотримання службової дисципліни, справедливої винагороди за труд, просування по службі за результатами праці з урахуванням здібностей та кваліфікації [2].

На думку автора, незрозумілою є позиція законодавця, коли в прийнятих 19.06.2003 року Законах України було зафіксовано неоднозначне трактування поняття «правоохоронний орган». Так, у Законі України «Про демократичний цивільний контроль над воєнною організацією і правоохоронними органами» правоохоронні органи визначені, як «державні органи, які відповідно до законодавства здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції» [3], а в Законі України «Про основи національної безпеки України» правоохоронні органи визначені, як «органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій» [4].

Найбільш вживаним є визначення правоохоронної діяльності, як державної діяльності, яка здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами, шляхом застосування юридичних заходів впливу в точній відповідності із законом та при неухильному дотриманні встановленого ним порядку [5].

Згідно Закону України «Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів» подано перелік правоохоронних органів, до яких зокрема належать: органи прокуратури; органи національної поліції України; органи служби безпеки, військової служби правопорядку у Збройних Силах України; митні органи; органи охорони державного кордону; органи і установи виконання покарань; органи державної податкової служби; органи державної контрольно-ревізійної служби; органи рибоохорони, органи державної лісової охорони та інші органи, які здійснюють правозастосовні або правоохоронні функції [6]. З тексту закону випливає, що перелік правоохоронних органів не є вичерпним та до правоохоронних органів законом віднесено не лише органи, які здійснюють правоохоронні функції, а й правозастосовні.

Серед державних органів, правоохоронні мають певні юрисдикційні та організаційні відмінності від інших державних органів. Юрисдикція саме правоохоронних органів полягає в повноваженнях, які делеговано їм державою та які встановлюють обсяг їх компетенції. До кола повноважень правоохоронних органів входить захист та охорона права, відновлення порушеного права, припинення або розгляд порушення права, виявлення або розслідування злочинів. Предмет діяльності правоохоронного органу законодавчо зафіксований, інше бачення, крім встановленого в законі, не допускається.

Аналіз нормативно-правових актів, які закріплюють положення, що стосуються питань правового статусу працівника правоохоронного органу, дає можливість дійти висновку про те, що вони мають кожен свій правовий статус, хоча виконують однієї й ті самі функції. Відмінність між їх правовими статусами встановлюється, виходячи із їх нормативно-правового регулювання їх діяльності.

Необхідно зазначити, що ні теорія, ні практика не виробили єдиного поняття «правоохоронний орган». Однією з найбільш визнаних позицій в науці з приводу означеної проблеми є та, згідно з якою правоохоронна функція властива всім органам державної влади і є складовим елементом діяльності інших органів, організацій, установ та посадових осіб, що обумовлено конституційними вимогами дотримання законності, забезпечення охорони правопорядку, інтересів суспільства, прав і свобод громадян. Однак ця діяльність для більшості органів та організацій не є основною, вона вторинна, постає з основної, забезпечуючи реалізацію їх організаційно-управлінської функції у галузі економіки, фінансів, науки, освіти тощо [7].

Що стосується працівників органів поліції, як представників правоохоронного органу, то їх діяльність пов'язана з специфікою виконуваних нею функцій та в тій чи іншій мірі зачіпає інтереси всіх членів суспільства. Кожна людина має своє «внутрішнє» відношення до поліцейського, як представника владних повноважень та не завжди відноситься до останнього з повагою. Органам поліції на всій території України в процесі службової діяльності доводиться застосовувати запобіжні та примусові заходи, обмежувати права громадян.

Національна поліція України (поліція) – це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності,

підтримання публічної безпеки і порядку. Поліцейським є громадянин України, який склав присягу поліцейського, проходить службу на відповідних посадах у поліції і якому присвоєно спеціальне звання поліції.

Відповідно до статті 23 Закону України «Про Національну поліцію» основними повноваженнями поліції є: здійснення превентивної та профілактичної діяльності, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень; виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживати в межах своєї компетенції заходів для їх усунення; вживати заходів з метою виявлення кримінальних, адміністративних правопорушень; припиняти виявлені кримінальні та адміністративні правопорушення; вживати заходів, спрямованих на усунення загроз життю та здоров'ю фізичних осіб і публічній безпеці, що виникли внаслідок учинення кримінального, адміністративного правопорушення; здійснювати своєчасне реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події; здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень в межах визначеної підслідності та інші [8].

Так як рівень культури окремих громадян ще недостатній, останні, щоб уникнути «утисків поліцейського реагування» принижують честь та гідність працівників, але і самі працівники поліції мають не достатньо високий рівень моральної культури та професійної етики, є не захищеними з боку держави. Тому необхідно налаштувати так звану «паритетність відносин» між державою та працівником поліції. Для цього необхідно, щоб держава запровадила для поліцейських та взагалі працівників правоохоронних органів соціальні гарантії, але у випадку неналежного виконання працівниками своїх службових обов'язків – вони відповідали по закону. Персонал поліції не є

стабільною величиною, він знаходиться в постійних змінах внаслідок прийому на роботу одних і звільнення інших. Персонал Національної поліції є неоднорідним, так як кожна людина є особливою. Статут внутрішньої служби прямо зобов'язує керівників виявляти турботу про покращення умов праці підлеглих, житлово-комунальних і культурно-побутових умов, а також про стан здоров'я кожного працівника. Керівник, в свою чергу, повинен займатися правовим, ідейно-політичним, моральним вихованням підлеглих. Кожен працівник правоохоронного органу повинен бути патріотом своєї Батьківщини, служити народові України та відчувати свою значимість і захищеність з боку суспільства, а суспільство має бути захищене діяльністю правоохоронних органів, яких держава наділила відповідними владними повноваженнями.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що на сьогоднішній день не має чіткого визначення поняття «правоохоронного органу» та не має чіткого переліку органів, які мають статус правоохоронного. Правоохоронці повинні мати певний загальнодержавний правовий статус, який би чітко окреслював їхні права, свободи як людини і громадянина, гарантував реалізацію їх законних інтересів, чітко встановлював, які обмеження стосуються працівника правоохоронного органу та яка з боку держави передбачена за ці обмеження компенсація, відповідальність, соціальний і правовий захист осіб, які є працівниками правоохоронних органів. Такий комплекс прав, свобод, законних інтересів, обов'язків повинен бути зафіксований в окремому законодавчому акті, яким може виступати, наприклад, Закон України «Про статус працівника правоохоронного органу». Як це зроблено та закріплено у Законах України «Про статус суддів», «Про державну службу», «Про місцеве самоврядування» та інших.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про посилення правового захисту працівників правоохоронних органів : Указ Президії Верховної Ради УРСР від 18.01.1991 № 647–XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 7. Ст. 45.
2. Про основи національної безпеки України : Закон України від 19.06.2003 № 964–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 39. Ст. 351.
3. Бандурка О. М., Безсмертний А. К. та ін. Судові та правоохоронні органи України : підручник / під ред. проф. О. М. Бандурки. Харків : Ун-т внутр. справ, 1999. 211 с.
4. Про державний захист працівників суду та правоохоронних органів : Закон України від 23.12.1993 № 3781–XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 11. Ст. 50.
5. Удод А. М. Кримінально-правова характеристика потерпілого від погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу (ст.345 Кримінального кодексу України). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2013. № 1062. Вип. 14. С. 286–289.
6. Про демократичний цивільний контроль над Воєнною організацією і правоохоронними органами : Закон України від 19.06.2003 № 975–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 46. Ст. 366.

7. Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України : монографія. Х. : Вид-во Ун-ту внутр. справ, 2004. 756 с.
8. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.

REFERENCES

1. Pro posylennya pravovoho zakhystu pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv [On strengthening the legal protection of law enforcement officers]. Ukaz Prezydiyi Verkhovnoyi Rady URSR (18.01.1991 No 647–XII). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady URSR*, (7). 45 (in Ukr.).
2. Pro osnovy natsional'noyi bezpeky Ukrainy [On the Fundamentals of National Security of Ukraine]. Zakon Ukrainy (19.06.2003 No 964–IV). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (39). 351 (in Ukr.).
3. Bandurka, O. M., & Bezsmertnyy, A. K. etc.; Bandurka, O. M. (Red.). (1999). *Sudovi ta pravookhoronni orhany Ukrainy: pidruchnyk* [Judiciary and law enforcement agencies of Ukraine: textbook]. Kharkiv: Un-t vnutr. sprav (in Ukr.).
4. Pro derzhavnyy zakhyst pratsivnykiv sudu ta pravookhoronnykh orhaniv [On State Protection of Court Employees and Law Enforcement Agencies]. Zakon Ukrainy (23.12.1993 No 3781–XII). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (11). 50 (in Ukr.).
5. Udod, A. M. (2013). Kryminal'no-pravova kharakterystyka poterpiloho vid pohrozy abo nasyt'stva shchodo pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu (st.345 Kryminal'noho kodeksu Ukrainy) [The criminal-legal characteristic of the victim from a threat or violence against an employee of a law-enforcement body (Article 345 of the Criminal Code of Ukraine)]. *Visnyk Kharkivsk'oho natsional'noho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya «Pravo»*, No 1062. (14). 286–289 (in Ukr.).
6. Pro demokratychnyy tsyvil'nyy kontrol' nad Voyennoyu orhanizatsiyeyu i pravookhoronnyy orhanamy [On the Democratic Civilian Control of the Military Organization and Law Enforcement Bodies]. Zakon Ukrainy (19.06.2003 No 975–IV). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (46). 366 (in Ukr.).
7. Bandurka, O. M. (2004). *Teoriya i praktyka upravlinnya orhanamy vnutrishnikh sprav Ukrainy : monohrafiya* [Theory and practice of management of the internal affairs of Ukraine: monograph]. Kharkiv: Vyd-vo Un-tu vnutr. sprav (in Ukr.).
8. Pro Natsional'nu politsiyu [About the National Police]. Zakon Ukrainy (02.07.2015 No 580–VIII). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrainy*, (40–41). 379 (in Ukr.).

Надійшла 30.10.2017

Єпішко І. С. Працівник правоохоронного органу як представник держави. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 5. С. 138–142. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_21.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1194582>

Проаналізовано стан захищеності працівників поліції та надано визначення поняття «правоохоронний орган». Здійснено аналіз теоретичних та законодавчих положень щодо визначення поняття «правоохоронний орган». Встановлено, що в законодавстві вичерпний перелік правоохоронних органів не визначено. Доведено, що в кожному конкретному випадку, визначаючи приналежність певного органу до правоохоронного, необхідно виходити із комплексного аналізу норм законодавства.

Ключові слова: правоохоронний орган, захист, працівник, соціальна гарантія, паритетність відносин, законодавство

Епишко И.С. Работник правоохранительного органа как представитель государства

Проанализировано состояние защищенности работников полиции и дано определение понятия «правоохранительный орган». Осуществлен анализ теоретических и законодательных положений по определению понятия «правоохранительный орган». Установлено, что в законодательстве исчерпывающий перечень правоохранительных органов не определено. Доказано, что в каждом конкретном случае, определяя принадлежность определенного органа в правоохранительный, необходимо исходить из комплексного анализа норм законодательства.

Ключевые слова: правоохранительный орган, защита, работник, социальная гарантия, паритетности отношений, законодательство

Yepishko I.S. An Employee of a Law Enforcement Agency as a Representative of the State

The article is sanctified to research of question of worker of law enforcement authority as a representative of the state. Analyzed the state of security of police officers and the definition of «law enforcement Agency». The analysis of the theoretical

and legislative provisions regarding the definition of «law enforcement Agency». It is set that in a legislation the exhaustive list of law enforcement authorities is not set. It is proved that in each case, identifying the belonging to a specific law enforcement Agency, must be based on comprehensive analysis of the legislation. The workers of law enforcement authorities need effective social defence as necessary condition them successful activity. It is noted that law-enforcers should have a certain national legal status that would clearly outline their rights, freedoms as individuals and citizens, guarantee the realization of their legitimate interests, clearly establish what restrictions apply to an employee of a law-enforcement body and which compensation is provided by the state for these restrictions, responsibility, social and legal protection of persons who are employees of law enforcement bodies.

It is analyzed that in the theory of management, when describing the various positions of the subject and the object of management, the relationships between them, mutual influence, managerial decisions and the process of management, different concepts can be used – such as «man», «person», «person», «frames», «personnel». In all their resemblance, they have different meanings and it is advisable to use the term «employee» of the police or law enforcement agency in general, rather than «employee», «official» and others.

Key words: *law enforcement body, protection, employee, social guarantee, parity of relations, legislation*